

נושא העבודה

גמירות דעת

12.18

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

נושא העבודה, גמירות דעת הוא נושא חשוב וחיוני לנו מאוד בחיי היום יום שלנו. כל הצעה והסכמה להצעה היא בעצם גמירות דעת. כלומר הצעה וקיבול. לדוגמה, אדם רואה פרסום על עבודה מסויימת, מתקשר הם מדברים וסוגרים את שכרו ותחילת עבודתו ובכך מתקיים ביניהם התקשרות מחייבת. גמירות דעת נמצאת ביננו ובעולם שלנו באופן יומיומי ולא מורגש ולכן ישנה חשיבות רבה לנושא.

בחרתי לעסוק בנושא זה כיוון שמאוד עניין אותי לחקור בנושא ולהבין את כל פרטיו לעומק, איך העניין מתקשר בחוזים, מה עושים במצב של הפרת חוזה, כפייה, חוזה בע"פ, חוזה בכתב.

תוכן העניינים

4.....	1. מבוא
5.....	2. גמירות דעת במשפט עברי
5.....	2.1 שיטת הרמב"ם בגמירות דעת
6.....	2.2 שיטת ה"חזון איש" בגמירות דעת
7.....	3. משפט ישראלי
7.....	3.1 חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973
8.....	3.2 ערעור אזרחי 5511/06
10.....	3.3 מסקנות פס"ד (ע"א 5511/06)
11.....	3.4 ערעור אזרחי 692/86 ו 693/86
15.....	3.5 מסקנות פס"ד (ע"א 692/86 ו 693/86)
16.....	4. השוואה בין המשפט הישראלי למשפט העברי בנושא גמירות דעת
17.....	5. סיכום העבודה
18.....	6. ביבליוגרפיה

מבוא

בעבודה זו אתמקד בנושא גמירות דעת.

גמירות דעת זהו נושא המתקשר בדיני חוזים, על מנת שתתקיים גמירות דעת יש לקיים הצעה וקיבול של ההצעה.

לשם כריתתו של חוזה, יש צורך בהצעה, בקיבול של ההצעה ע"י הניצע ובגמירות דעת של הצדדים.

לדוגמה, שני אנשים הגיעו להסכמה ובתומה לחצו ידיים וסוכם שהצדדים יפעלו בהתאם להסכמות. מכך עולה, האם יש ביניהם הסכם מחייב או שעליהם להעלות אותו על כתב בחוזה כתוב?

ובשאלה זו אתמקד בעבודתי.

גמירות דעתם של שני הצדדים בהסכם נבחנת ע"פ אמות המידה של האדם הסביר. הם נבדקים ע"פ התנהגותם, דברים שנאמרו מצדם בכל מהלך כריתת החוזה וגם לפניו ואחריו, נסיבות העניין ובכך נקבעת קיומה או היעדרה של גמירות דעת.

גמירות דעת במשפט העברי

שיטת הרמב"ם במאה ה-12

הלכות מכירה פרק ה – י"א, י"ב:

"יש דברים הרבה שאין צריכין קניין, ואין לקניין בהם טעם--כגון המשחרר עבדו, או המגרש את אשתו, או העושה שליח, או המוסר מודעה, או המבטל מודעה, או המוחל לחברו חוב או פיקדון שיש לו בידו, וכל כיוצא בדברים אלו".

"נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים וכיוצא בהן, ואומרים וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו, או שביטל המודעה שמסר על גט זה, וכיוצא באלו, ואף על פי שאינו צריך".

בשיטת הרמב"ם בהלכות מכירה פרק ה (יא-יב) טוען הוא שישנו הצורך לבצע מעשה פיזי בכדי לגרום להוכחתה וקיומה של גמירות דעת עד כך שתהיה הוכחה מוחלטת של גמירות הדעת מעיקר הדין בתורה, כלומר, הצעה וקיבולה של ההצעה ברמה הפיזית על מנת לקבוע הסכם מחייב וגמירות דעת מוחלטת בין צדדים.

שולחן ערוך בפתיחתו להלכות מקח וממכר (חו"מ קפ"ט א')

"אין המקח נגמר בדברים; שהאומר לחברו: היאך אתה נותן לי חפץ זה, ואמר ליה: בכך וכך, ונתרצו שניהם ופסקו הדמים, יכולים לחזור שניהם, אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם: הוו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה, הרי זה אינו כלום עד שיגמור המקח. כל דבר ודבר כראוי לו; קרקע לפי קניינו, ובעלי חיים לפי קניינם, ומטלטלים לפי קניינים. ולאחר שנגמר המקח, כל אחד לפי קניינו, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפילו לא היו עדים בדבר".

מאידך, ישנם רבים שכתבו שעם חשיבות המעשה, עדיין כוחו הגדול נובע מעצם העובדה שהוא מעיד כי היתה גמירות הדעת. וכך מגדיר זאת החזון איש (חו"מ סי' נ"א)

"כלל גדול יהיה לך בקניינים, דעיקר הקנין הוא שיגמור בליבו להקנות הדבר לחברו וחברו יסמוך עליו בדעתו. ויש דברים שקיים להו לחז"ל שבדבור בעלמא גומר בליבו להקנות לחברו, ויש שאינו גומר בליבו אלא על ידי הקניינים המפורשים מן התורה או מחז"ל, ודוק היטב בזה והפוך בה דכולה בה, דוק בש"ס ופוסקים ותמצא כן".

זאת אומרת: הקניין, בכל צורה שהיא, מבטא את גמירות הדעת – את שיקול הדעת הסופי של המוכר, שהניע אותו להקנות את החפץ לחברו.

גמירות דעת במשפט הישראלי

בחלק זה אעסוק בשאלה האם יחסים משפטיים חייבים להתקיים על מנת שתתקיים גמירות דעת במשפט העברי.

ראשית, אציג את הסעיפים הבאים מתוך **חוק החוזים:**

* הצעה

* קיבול של ההצעה

הצעה - סעיף 2 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973

סעיף 2 לחוק החוזים מעלה ש"פנייתו של אדם לחברו היא בגדר הצעה, אם היא מעידה על גמירת דעתו של המציע להתקשר עם הניצע בחוזה והיא מסויימת כדי אפשרות לכרות את החוזה בקיבול ההצעה; הפניה יכול שתהיה לציבור".

קיבול של ההצעה – סעיף 5 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973

סעיף 5 לחוק החוזים מעלה ש"הקיבול יהיה בהודעת הניצע שנמסרה למציע ומעידה על גמירת דעתו של הניצע להתקשר עם המציע בחוזה לפי ההצעה".

ע"פ החוזים הנ"ל, על מנת שתתקיים גמירות דעת יש לקיים הצעה וקיבול של ההצעה. ההצעה וקיבולה הם תנאי חשוב לקיום יחסים משפטיים מחייבים בין שני צדדים.

הניצע צריך לקבל את ההצעה מהציע לאחר שהחליט שהוא מסכים להתקשר בחוזה ובכך מתקיימת גמירות דעת.

פסקי דין המתקשרים בגמירות דעת ובספק קיומה או היעדרותה:

פס"ד 1 : ע"א 5511/06

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בתיק הפ 930/04, שניתן ביום 16.5.06 על-ידי השופטת ע' ברון כ"ד בתשרי תשס"ט (23.10.08)

המערערים: 1. יעקב (ג'קי) אמינוף

2. דבורה אמינוף

נגד

המשיבה: א. לוי השקעות ובנין בע"מ

ערעור על פסק דינו של ביהמ"ש המחוזי אשר קבע כי נכרת בין המשיבה לבין המערערים חוזה מחייב למכר מקרקעין. המערערים טענו, בין היתר, כי בהודעתו ביקש המערער לפעול על פי זכות הסירוב ולא התכוון להצעת מכר, אלא אך לעדכון המשיבה בהצעה שנתקבלה ולגישוש באשר למחיר הנכס.

בית המשפט העליון [מפי השופט רובינשטיין ובהסכמת השופטים חיות ודנציגר] דחה את הערעור ופסק כי:

טענת המערערים, כי בהודעה לא התכוונו להצעת מכר, אינה מתיישבת עם תוכן ההודעה ונוסחה. אך אפילו הייתה מתקבלת הטענה, לא היה בה כדי לשנות ממסקנת כריתתו של החוזה. על פי סעיף 2 לחוק החוזים על הצעה להעיד על גמירת דעתו של המציע. כיום מושכל יסוד הוא, שמסרי צדדים בסיטואציה כגון זו נבחנים במשקפיים "אובייקטיביים"; ועל כן, גם כאשר נעדרת כליל גמירת-דעתו של המצהיר, אולם פנייתו או הודעתו מעידה על גמירת-דעתו, ניתן לחייבו על-פי הצהרתו. הצד האובייקטיבי-חיצוני של התנאי גובר

כאן על הצד הסובייקטיבי-הפנימי. הדרישה לגמירת דעת מתמלאת כאשר הפניה מעידה על גמירת דעת, ולא דווקא כאשר קיימת גמירת דעת בפועל.

מסקנות פסק הדין:

מפסק הדין ניתן להסיק כי יש להוכיח את גמירות הדעת בפסק הדין.

בית המשפט פסק כי התקבלת תגובת המשיבה ונקבע כי נכרת בינה לבין המערערים

חוזה מקרקעין מחייב ואכן הייתה גמירות דעת בין הצדדים.

אדם שחתם על חוזה בלי גמירות דעת וישנו בו רצון בדעת מוחלטת להתקשר ביחסים משפטיים מתחייבים מקיים את דרישת החוק ויש לקיים התקשרות בחוזה על מנת לכרות את הסכמם.

על פי סעיף 2 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 על הצעה להעיד על גמירת דעתו של המציע ואכן התקיימה בינהם.

פס"ד 2: ערעור אזרחי מס' 692/86 + ערעור אזרחי מס' 693/86

ע"א 692/86

המערערות: יעקב בוטקובסקי ושות' - חברה לייבוא ושיווק בע"מ

נגד

המשיבים: 1. אליהו גת

2. חיים רוזנבאום

3. אלכסנדר שוורץ

4. אליהו גת ושות'

ע"א 693/86

המערערים: 1. אליהו גת

2. חיים רוזנבאום

3. אלכסנדר שוורץ

4. אליהו גת ושות'

נגד

המשיב: יעקב בוטקובסקי ושות' - חברה לייבוא ושיווק בע"מ

בבית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים [27.6.89, 10.12.89]

לפני השופטים א' ברק, ת' אור, א' מצא

חוק המקרקעין, תשכ"ט-1969, ס"ח 259, סעיפים 8, 9- חוק החוזים (חלק כללי),
תשל"ג-1973 ס"ח 118, סעיפים 2, 26.

המערערת בע"א 692/86 (להלן - המערערת) היא חברה עסקית, שבבעלותה היה מגרש אותו היא הציעה למכירה. המשיבים באותו ערעור (להלן המשיבים) ביקשו לרכוש את המגרש. התנהל משא ומתן בינם לבין המערערת, באמצעות מנהלה. לאחר מספר פגישות, בהן הצדדים נשאו ונתנו בגובה המחיר ובתנאי תשלומי, הגיעו לכלל הסכמה. מנהל המערערת רשם את פרטי ההסכמה, לרבות זיהוי המגרש, מחיר המכירה ותנאי התשלום. הוא מסר את העתק המסמך לידי המשיבים, אך אף אחד מהצדדים לא חתם על המסמך. הם השיקו כוסיות לחיים, לחצו ידיים ונדברו להיפגש למחרת היום במשרד פרקליטו של מנהל המערערת, לשם חתימה על חוזה מכר שיוכן על-ידי אותו פרקליט. הפגישה לא התקיימה, והחוזה המתוכנן לא נערך ולא נחתם, וכעבור מספר ימים מכרה המערערת את המגרש לקונים אחרים תמורת סכום קטן יותר, אולם זה שולם במלואו במזומנים. בית המשפט המחוזי קבע, כי בעצת פרקליטו של מנהל המערערת, החליט זה לדרוש ערבות בנקאית לתשלומים הנדחים, ומשהציג דרישה נוספת זאת לפני המשיבים, נענה בשלילה; ומכיוון ששיקולים עסקיים הניעוהו למכור את המגרש עוד באותה שנת כספים, מיהר, חיפש ומצא רוכשים אחרים. עוד נקבע, כי לפני פגישת מנהל המערערת עם המשיבים יעץ לו פרקליטו, שאת ההסכמה בנושא הביטחונות לתשלומים יניח להסדר שייעשה במשרד הפרקליט. הוא לא התייחס כלל לנושא זה במשא ומתן שניהל עם המשיבים.

בית המשפט המחוזי ראה בכך ניהול משא ומתן שלא בתום-לב ובדרך מקובלת וחייב את המערערת לשלם למשיבים פיצויים עקב כך. עם זאת קבע, שעקב העדר גמירת דעת לא נקשר חוזה מחייב בין הצדדים. מכאן הערעורים.

בית המשפט העליון פסק:

א1. צדדים, העורכים הסכם מוקדם ומסכימים לחתום גם על חוזה, מוחזקים כמי שלא ראו בהסכם המוקדם בסיס להתקשרות מחייבת, אך חזקה זו ניתנת לסתירה, אם מוכח באופן ברור שכוונת הצדדים הייתה להתקשר באופן מחייב אף בלא לחתום על החוזה (65 ד-ה).

א2. בעצם ההסכמה לחתום על חוזה אין כדי לשלול את האפשרות, שהחוזה השתכלל עוד בשלב עריכתו של ההסכם המוקדם, וכוונת הצדדים הייתה רק לשים באמצעות חוזה חותם פורמאלי על עיסקתם המוגמרת בלאו הכי. כוונת הצדדים בנדון תיבחן מלשון ההסכם המוקדם, ובעיקר מהשאלה, אם הוא מכיל את כל התנאים ההכרחיים להתקשרות מן הסוג הנדון בו ומהתנהגותם תוך כדי המעשה ולאחריו (65 ב-ג, ה-ז).

א3. במקרה דנן, הסכמת הצדדים להיפגש לצורך חתימה על חוזה מעמידה אותם בחזקתם, כי לא התכוונו להתקשר להתקשרות חוזית מחייבת, אלא לאחר החתימה על החוזה. בנסיבות העניין, אין לקבל את מסקנת בית המשפט קמא, לפיה נכשלו המשיבים בסתירת החזקה (66 ו-67 א).

ב1. "מסוימותו" של הסכם לעשיית עיסקת מקרקעין נבחנת על-פי השאלה, אם הוא מהווה "מסמך בכתב" כמשמעו בסעיף 8 לחוק המקרקעין, תשכ"ט-1969. גם הסכם שנעדרים ממנו נתונים ותנאים הכרחיים להתקשרות ראוי להיחשב כמסמך בכתב,

שבכוחו להעמיד התחייבות תקפה לעשיית עיסקה במקרקעין, אם הנתונים והתנאים ההכרחיים, אשר לא פורטו בו, הינם מן הסוג הניתן ל"השלמה נורמטיבית", על-פי החוק או הנוהג, ובלבד שמן ההסכם עצמו אין משתמעת התנאה האוסרת היזקקות להשלמה כאמור (65 ז-66 ב).

2. שעה שהצורך בעריכת מסמך בכתב מהווה תנאי מהותי להקמת התחייבות לעשיית עיסקה במקרקעין, הרי החתימה על גבי המסמך איננה מהווה תנאי לעמידתו של המסמך במבחנו של סעיף 8 לחוק המקרקעין. באי החתימה על המסמך אין כדי לגרוע מהיותו הסכם המכיל את כל הנתונים והתנאים הנחוצים ליצירת ההתקשרות המתוארת בו (66 ד-ה).

ולהלן הפסיקה המתקשרת בגמירות דעת:

ג. קיומה של **גמירת דעת** נבחן על-פי אמת מידה אובייקטיבית. את כוונתו של צד לחוזה להתקשר התקשרות חוזית מחייבת עם זולתו אין בוחנים על-פי הלוך נפשו הסמוי, אלא על-פי ביטויי החיצוניים והגלויים. כוונה שנתגבשה עשויה להקים חבות משפטית רק מעת שהובעה. קיומה ומהותה נמדדים, באבן הבוחן של האדם הסביר, על רקע הדברים שנאמרו או נכתבו והנסיבות שבגדרן הוצגה העמדה (67 ב-ג).

מסקנות פסק הדין:

מפסק הדין ניתן להסיק כי נבחנת מידת קיומה של גמירות דעת בפס"ד.

נדרשת הוכחה של קיומה של גמירות הדעת בין שני הצדדים.

ביהמ"ש פסק כי כן הייתה בינהם גמירות דעת וכן נקשרו בחוזה מחייב שהופר ע"י

המוכרת לכן הרוכשים יהיו זכאיים לפיצויים בגין הנזק שנגרם להם עקב הפרת החוזה.

השוואה בין המשפט הישראלי למשפט העברי בגמירות דעת:

ראשית אציין, גמירות דעת הוא מונח הנשאב מהמשפט העברי.

חוק החוזים נחקק על בסיס הצעה של ועדה ציבורית תוך השמה מיוחדת לכיוון המשפט העברי. חוק החוזים ביטל את דרישת התמורה כתנאי לכריתת חוזה וקבע כי תנאי לכריתתו היא גמירות דעת.

במשפט העברי כמו שציינתי לעיל, שיטת הרמב"ם טוען בכך שרק גמירות דעת באופן מוחלט יקיים התקשרות בחוזה מחייב בין שני צדדים.

והחזון איש לעומתו טוען שמספיק שאדם יהיה בטוח בדעתו ובחלטתו ובכך תהיה התקרות בחוזה.

גמירות דעת הינה דבר חשוב על מנת לקיים יחסים משפטיים מחייבים אך בדומה לכך במשפט הישראלי גמירות הדעת מתבקשת על מנת להתקשר בחוזה.

במשפט הישראלי ישנו הצורך בהצעה וקיבולה של ההצעה וששני הצדדים יגיעו להסכם מוחלט ויהיו ברורים בהחלטתם ובטוחים בדעתם לפני שמתקשרים בחוזה.

נוסף על כך, במשפט העברי יספיק גמירות דעת מוחלט על מנת ליצור קשר משפטי ואילו במשפט הישראלי גמירות דעת היא פרט חשוב שצריך להתקיים אך הוא לא הפרט היחיד ולכן לא מסתפקים רק בגמירות דעת במשפט הישראלי.

סיכום העבודה:

לסיכום, לאחר שחקרתי את הנושא גמירות דעת לעומק והתעניינתי במקרים המתקשרים בנושא, העמקתי וקראתי מאמרים וחומרים מעניינים בנושא. גיליתי עולם שלם בדיני החוזים, נושא חשוב ומשמעותי על מנת לקיים חוזה ולהתקשר בקשר משפטי מחייב. הנושא גמירות דעת הוא בהחלט נושא חשוב והכרחי בחיי היום-יום שלנו, בקשירת חוזים, בעסקים, בהתקשרויות יומיומיות גדולות וקטנות. גיליתי עניין רב בנושא והתעניינתי לגלות דברים חדשים בנושא. הבחנתי בכך שישנם הרבה פסקי דין המתבססים על קיומה והיעדרתה של גמירות דעת והרבה מחלוקות בעניין זה.

ביבליוגרפיה:

מאמרים:

סיני ד' "גמירת דעת והכוונה ליצור יחסים משפטיים בדיני חוזים במשפט העברי, האנגלי והישראלי".

<https://www.nevo.co.il/books/%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%99%20%D7%A2%D7%AA/%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%99%20%D7%A2%D7%AA/%D7%A9%D7%A0%D7%AA%D7%95%D7%9F%20%D7%94%D7%9E%D7%A9%D7%A4%D7%98%20%D7%94%D7%A2%D7%91%D7%A8%D7%99/%D7%9B%D7%A8%D7%9A%20%D7%95-%D7%96/shnaton-hamishpat-haivri-05-06-071.pdf>

סיני ד', "גמירות דעת בהתחייבות במשפט העברי"

<file:///C:/Users/Guest/Desktop/%D7%92%D7%9E%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%D7%93%D7%A2%D7%AA.pdf>

משפט עברי – ספרות הפסיקה:

משנה תורה – הלכות מכירה

<https://www.mechon-mamre.org/i/c105.htm>

מכללת הרצוג דעת – "חמישה קנינים - חמישה דרכים בגמירות דעת"

<http://www.daat.ac.il/chazal/maamar.asp?id=422>

חקיקה:

חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973

https://www.nevo.co.il/law_html/Law01/142_002.htm

פסיקה:

פסקי דין מאתר נבו.

[/https://www.nevo.co.il](https://www.nevo.co.il)

ע"א 692/86 + מס' 693/86 יעקב ושות' – חברה לייבוא ושיווק בע"מ נ' אליהו גת, חיים רזנבאום, אלכסנדר שורץ ואליהו גת ושות'.

ע"א 5511/06 יעקב ודבורה אמינוף נ' לוי השקעות ובנין בע"מ.